

ԿԱՐԾԻՔ
ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ ԸՆԴԴԻՄԱԽՈՍԻ

Գեորգի Ռաֆայելի Ավետիսյանի «Շների լեյշմանիոզի համաճարակաբանությունը Հայաստանի Հանրապետությունում» թեմայով Ժ2.00.01-«Անասնաբուծություն» մասնագիտությամբ Անասնաբուժական գիտությունների թեկնածուի գիտական աստիճանի հայցման համար ներկայացված ատենախոսության վերաբերյալ:

Այսօր ականատեսն եմ քրտնաջան աշխատանքի արդյունքում ծնված, չափազանց հետաքրքիր, տեսական, գործնական, կիրառական ու հեռանկարային նշանակություն ունեցող, մի յուրօրինակ ատենախոսության նախապատրաստմանն ու հրապարակային պաշտպանությանը ներկայացվելիք աշխատանքին, որտեղ հեղինակի կողմից՝ դասական և ժամանակակից մեթոդների կիրառմամբ, ներկայացված է շների լեյշմանիոզ հիվանդության ողջ պատմությունը, տալով հիվանդ օրգանիզմներում ընթացող մորֆոֆունկցիոնալ փոփոխությունների, տառապանք ախտաբանական ցուցանիշների դրսևորման, հիվանդության կանխարգելման և բուժման խորն ու համակողմանի ուսումնասիրությունները:

Նախ պետք է նշել, որ ողջ աշխատանքի բովանդակությանը մանրակրկիթ ծանոթանալուց հետո գալիս ես այն համոզման, որ այն յուրօրինակ ուսումնասիրություն է՝ առաջադրված խնդիրների շրջանակներում ավարտուն ու ամբողջական աշխատանք, և որ ուսումնասիրությունների հեղինակը հաջողությամբ է լուծել իր առջև դրված խնդիրները, դրսևորել է մասնագիտական ծանրակշիռ իմացություն, տրամաբանորեն և ճշգրիտ գնահատել է բավականաչափ բարդ, աշխատատար նյութն ու ապահովել սպասվելիք արդյունքները:

Ավելացնեմ նաև, որ հանձինս Գեորգի Ավետիսյանի մենք գործ ունենք անասնաբուծության տարբեր բնագավառների լուրջ ու պրպտող մասնագետի հետ, ով կարող է առաջարկել գիտական հետաքրքիր խնդիրներ և բարեխիղճ ու հետևողական աշխատանքի շնորհիվ հասնել դրանց լուծմանը:

Ցանկանք և հուսանք, որ Գեորգի Ավետիսյանն այս արժեքավոր աշխատանքը ներկայացնելուց հետո նույն եռանդով կշարունակի իր հետագա ուսումնասիրություններն ու գործնական աշխատանքները՝ զերծ մնալով դեպի ճահճացում տանող ինքնասիրահարվածության և ինքնաբավարարվածության բարդույթներից:

Ուսումնասիրման դասական և ժամանակակից մեթոդների կիրառմամբ, որոնք համապատասխանում են առաջադրված խնդիրներին և նպատակներին, սույն աշխատանքում հեղինակի հետազոտության գլխավոր նպատակը եղել է իրականացնել համալիր հետազոտություն և բացահայտել շների լեյշմանիոզ հիվանդության պայմաններում՝ հիվանդի օրգաններում տեղի ունեցող ախտաբանական փոփոխությունները և այդ օրգաններում նորմայից նկատելիորեն տարբերվող ձևաբանագործառույթային դրսևորումները: Հետևապես հեղինակի կողմից կատարված բազմաբնույթ ուսումնասիրությունները և դրանցից բխող ընդհանրացումներն առանձնակի կարևոր են և ցույց են տալիս, որ այդ ուղղությամբ կատարված յուրաքանչյուր հետազոտության կարևորությունը կասկածի տեղիք չի տալիս:

Գ. Ա. Ավետիսյանի գիտական խորհուրդ ներկայացվելիք ուսումնասիրությունը արժեքավոր, լուրջ ու հիմնավոր գիտահետազոտական աշխատանք է, քանի որ այն նվիրված է մինչև այժմ չուսումնասիրված, կամ քիչ ուսումնասիրված վերը նշված յուրահատուկ հիվանդությամբ վարակվածության ժամանակ ախտահարված օջախների տեղադրվածության և այդ ախտա-

հարված օրգանների մորֆոֆունկցիոնալ փոփոխությունների գնահատմանը, հիվանդության կանխարգելմանը և հիվանդների բուժման կազմակերպմանը:

Հարկ է նշել, որ սույն աշխատանքը կենտաքրքրի կենսաբանության տարբեր ոլորտների գիտնականներին՝ կենդանաբաններին, կենդանաբույժներին, ձևակազմաբաններին, միջատաբաններին, կենսաբազմազանության խնդիրներով զբաղվող մասնագետներին: Կասկածից վեր է, որ սույն աշխատանքն օգտակար կլինի բնասերների, ինչպես նաև բույսերում «Կենսաբանություն», «Բջջաբանություն, սաղմնաբանություն և հյուսվածքաբանություն», «Կենդանաբանություն», «Ձևակազմաբանություն», «Մակարածաբանություն», «Համաճարակաբանություն» և այլ տեսական, նախակլինիկական և կլինիկական առարկաներ դասավանդող դասախոսների, ասպիրանտների, մագիստրոսների և ուսանողների համար:

Իր գիտական հետազոտությունների ընթացքում հեղինակը, հաղթահարելով բարոյահոգեբանական, սոցիալ տնտեսական դժվարությունները, կարողացել է գիտական բարձր մակարդակով ավարտին հասցնել սկսած աշխատանքը:

Համոզված եմ, որ իր աշխատանքային հետազոտությունների ընթացքում նրա ճանաչողության սահմանները կնդարձակվեն՝ դուրս գալով իր ներկայիս աշխատատեղի շրջանակներից, իսկ ուսումնասիրությունների արդյունքները կներդրվեն բնագավառի հետազոտարարնոյթ ուսումնասիրություններում:

Համաձայն եմ, որ ինչպես բոլոր աշխատանքներում, այնպես էլ այս աշխատանքում, անպայման կգտնվեն որոշակի թերություններ, վրիպումներ, թույլ ձևակերպումներ, տառախալներ, անհասկանալի մտքեր, սակայն, որ դրանում արժեքավորը շատ է և, որ այն լուրջ ուսումնասիրություն է անասնաբուժության բնագավառում, դա արդեն անվիճելի է:

Տեղեկացնում եմ, որ ինձ համար միշտ էլ հեշտ ու հաճելի է եղել գիտական ասպարեզ մտնել ցանկացող երիտասարդ հեղինակների աշխատանքներին ծանոթանալը և գրախոսելը, ինչպիսին այս աշխատանքն է, որի հեղինակի տերմինաբանության մաքուր ու անկաշկանդ իմացությունը, ժամանակակից տեխնիկական միջոցներին անթերի տիրապետելու կարողությունը, իր ինտելեկտուալ ունակությունների և աշխատասիրության զուգակցմամբ, նա դառնում է կարող ու ցանկալի ուժ, որի կարողությունները ոչ միայն պետք է նկատել ու բնութագրել, այլ օգտագործել անասնաբույժության բնագավառի հետազոտ աշխատանքներում:

Ատենախոսության թեման արդիական է, քանի որ այն իրոք եզակի ուսումնասիրություն է, որում վերլուծված նյութերը բխում են հետազոտությունների արդյունքում ստացված հավաստի տվյալներից, որը հնարավորություն է տալիս լայն պատկերացում կազմել շների լեյշմանիոզ հիվանդության տարածման, կլինիկական նշանների դրսևորման, հարուցիչի տեղակայման և կենսագործունեության օրինաչափությունների մասին:

Հեղինակի կողմից կատարված այս ուսումնասիրություններն ու դրանցից ձևավորված գիտական դրույթները, եզրակացություններն ու առաջարկությունները լիովին հիմնավորված են, քանի որ ստացված են արդյունքների տրամաբանական վերլուծության հետևանքով:

Ծանոթանալով աշխատանքի առանձին բաժիններին նկատելի ու համոզիչ է դառնում աշխատանքի արդիականությունը, պլանավորված հիմնական նպատակներն ու խնդիրները, ուսումնասիրության նյութն ու կիրառված մեթոդները, աշխատանքի գիտական նորությունները, աշխատանքի տեսական և գործնական նշանակությունը, աշխատանքի կառուցվածքային հարցերը և աշխատանքի վերջնական եզրակացությունները:

Նկատի ունենալով վերը շարադրվածը, կարելի է վստահաբար ասել, որ Գեորգի Ավետիսյանի ատենախոսության թեմայի ընտրությունը, որը վերաբերում է շների լեյշմանիոզ

հիվանդության համաճարակաբանության ուսումնասիրությանը, միանգամայն հիմնավորված է, աշխատանքում պլանավորված ուսումնասիրությունների և պարզաբանվելիք հիմնախնդիրների արդիականությունը՝ անկասկածելի, իսկ դրանց բացահայտման, կանխարգելման ու բուժման գիտական և գործնական նշանակությունը՝ ակնհայտ ու կարևոր:

Աշխատանքը, որպես թեկնածուական ատենախոսություն, ամբողջությամբ քննարկվել և տպագրության է երաշխավորվել ՀԱԱՀ համալսարանում գործող ժ2.00.01 «Անասնաբուժություն» մասնագիտությամբ գիտական խորհրդի որոշմամբ:

Հետազոտությունների հիմնական արդյունքները հրապարակված են 5 գիտական հոդվածներում, որոնք լիովին արտացոլում են աշխատանքի բովանդակությունը:

Ատենախոսությունը շարադրված է համակարգչային շարվածքով և կազմված է 109 տպագրական էջից և կազմված է հետևյալ բաժիններից՝

- Հապավումներ,
- Ներածություն,
- Գլուխ 1. Գրականության ակնարկ,
- Գլուխ 2. Հետազոտությունների նյութը և մեթոդները,
- Գլուխ 3. Սեփական հետազոտություն,
- Գլուխ 4. Հետազոտության արդյունքների քննարկում,
- Եզրակացություններ,
- Գործնական առաջարկություններ,
- Գրականության ցանկ:

Աշխատանքում ներկայացված է 10 աղյուսակներ, 15 գծապատկերներ, ինչպես նաև փորձարկումների ակտեր և տեղեկանքներ: Օգտագործված գրականության ցանկը ներառում է 233 միայն արտասահմանյան անվանում:

Ատենախոսության I գլխի անվանումը «Գրականության ակնարկ» է, որում ամփոփված են թեմային վերաբերող գրականության մեջ առկա բազմաթիվ տվյալներ:

Ատենախոսության II գլխում, որտեղ շարադրված են հետազոտությունների նյութը և մեթոդները, նշվում են, որ սույն ատենախոսական աշխատանքի շրջանակում իրականացված հետազոտությունները կատարվել են 2015-2025 թվականներին՝ հետևյալ կազմակերպություններում:

- ՍԱՏՄ Հանրապետական անասնաբուժասանիտարական և բուսասանիտարական լաբորատոր կենտրոն ՊՈԱԿ,
- ՀՀ ԱՆ Հիվանդությունների վերահսկման և կանխարգելման ազգային կենտրոն ՊՈԱԿ,
- ՀՀ ԷՆ Սննդամթերքի անվտանգության ոլորտի ռիսկերի գնահատման և վերլուծության գիտական կենտրոն ՓԲԸ,
- Երևանի քաղաքապետարանի «Կենդանիների խնամքի կենտրոն» ՀՈԱԿ:

Հետազոտություններն իրականացվել են նշված հաստատությունների լաբորատոր հնարավորությունների շրջանակում՝ կիրառելով մորֆոլոգիական մոլեկուլային և շճաբանական մեթոդների համակցություն:

Ստացված թվային տվյալները մշակվել են Statistica 6 համագարգչային ծրագրի միջոցով:

Քննարկվող աշխատանքը զերծ է սկզբունքային թերություններից, այնուամենայնիվ, կարելի է նշել որոշակի դիտողություններ և ցանկություններ:

1. Գրականության ցանկում նշված են միայն ռուս և արտասահմանյան հեղինակների աշխատանքներ: Արդյոք չկան հայ գիտնականներ, որոնք նույնպես կարող էին ունենալ թեմային վերաբերվող ուսումնասիրություններ:

2. Որոշ բառեր հնչում են ռուսերեն, չնայած առկա են դրանց մաքուր հայերեն հոմանիշները: Օրինակ՝ ինչու ֆոնկցիոնալ և ոչ գործառնություն, **ինչու** պրոցեսներ և ոչ **գործընթացներ** և այլն և այլն...:

3. Հաշվի առնելով [եյշմանիոզի բնական օջախայնությունը՝ նպատակահարմար կլիներ ավելի մանրամասն անդրադառնալ փոխանցողների (*phiebotomus spp*) տարածվածության և էկոլոգիական առանձնահատկությունների վերլուծությանը Հայաստանի պայմաններում:

4. Չնայած աշխատանքի հիմնական նպատակը եղել է հիվանդության համաճարակաբանական առանձնահատկությունների ուսումնասիրությունը, այնուամենայնիվ, բջջաբանական և հյուսվածաբանական հետազոտությունների ավելի խորն ուսումնասիրությունը և այլ մեթոդների հետ արդյունքների համադրումը տվյալների հետ կհարստացներ աշխատանքի գիտական բովանդակությունը:

5. Կան համակարգչային որոշ վրիպումներ և տառասխալներ, որոնք հեշտությամբ կարելի է ուղղել, մանավանդ, որ դրանք աշխատանքի մանրակրկիթ ընթերցման ժամանակ նշվել են համապատասխան էջերում:

Աշխատանքի վերաբերյալ նշված վրիպումներն էական նշանակություն չունեն և ոչ մի ազդեցություն չեն կարող թողնել աշխատանքի արժանիքների վրա, իսկ ցանկությունները վերաբերում են հետագա շարունակվելիք աշխատանքներին:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Աշխատանքի մանրամասն ուսումնասիրությունից գալիս ենք այն համոզման, որ.

1. Գեորգի Ռաֆայելի Ավետիսյանի աշխատանքի մեջ պլանավորված ուսումնասիրություններն ու ստացված արդյունքները համազիչ ձևով վկայում են իրենց արդիականությունը և, հետևապես, ունեն ինչպես տեսական ու գործնական, այնպես էլ կիրառական նշանակություն:

2. Հեղինակը հաջողությամբ է լուծել իր առջև դրված խնդիրները, դրսևորել է իր բնագավառի խորն ու ծանրակշիռ իմացություն, կարողացել է տրամաբանորեն և ճշգրիտ գնահատել բավականաչափ բարդ ու աշխատատար նյութն ու ստացված արդյունքները:

3. Կատարված բոլոր եզրակացությունները բխում են ուսումնասիրությունների արդյունքներից, հիմնավորված են համոզիչ փաստերով ու մեկնաբանություններով, որոնք չափազանց կարևոր են գիտության անադարտությունը պահպանելու տեսակետից:

4. Կատարված ծավալուն ուսումնասիրությունները, բավարար քանակով հետազոտվող նյութի առկայությունը և նրանցից բխող ընդհանրացումները ցույց են տալիս, որ հեղինակը հիմնականում կատարել է իր կողմից նախանշված ուսումնասիրությունների նպատակը և խնդիրները:

5. Ուսումնասիրության թեմայի ընտրությունը միանգամայն հիմնավորված է, աշխատանքում պլանավորված ուսումնասիրությունների և պարզաբանվելիք հիմնախնդիրների արդիականությունը՝ անկասկածելի, իսկ դրանց բացահայտման գիտական և գործնական նշանակությունը՝ ակնհայտ ու կարևոր:

6. Հեղինակի կողմից կատարված հետազոտությունների արդյունքները հրապարակվել են տարբեր գիտական հանդեսներում, 5 որակյալ հոդվածների ձևով, որտեղ հետազոտման նյութը ներկայացված է ամբողջությամբ և որոնք լիովին ներառում ու արտացոլում են աշխատան-

քի մեջ ներկայացված արդյունքները, իսկ բացահայտված հիմնական դրույթները զեկուցվել են մի շարք միջազգային գիտաժողովներում:

Ես՝ ողջունում եմ հեղինակի համբերությունը, աշխատասիրությունը, ամենայն պատասխանատվությամբ երաշխավորելով սույն աշխատանքի գիտական բարձր արժեքը, նրա հիմնական դրույթների և եզրակացությունների հետագա կիրառման հնարավորությունն ու անհրաժեշտությունը՝ տեսական ու գործնական անասնաբուժության, կենսաբանության և առանձնապես համաճարակմիկաբանության բնագավառում, և գտնում, որ այն միանշանակ արժանի է դրական գնահատականի:

Գտնում եմ, որ Գեորգի Ավետիսյանի կողմից պաշտպանության ներկայացված թեկնածուական թեզը համարվում է իր կողմից կատարված ինքնուրույն, ամփոփ գիտական աշխատանք:

Կատարված հետազոտությունների արդյունքների վերլուծության հիման վրա հեղինակի կողմից այդ գիտական արդյունքներն ատենախոսության մեջ ներկայացված են 6 եզրակացությունների ձևով, որոնք արտացոլում են աշխատանքի բուն էությունը:

Հաշվի առնելով ատենախոսության 10 աղյուսակների, 15 գծապատկերների և հրատարակված 5 գիտական հոդվածների տվյալների համապատասխանությունն ատենախոսությանը, գրառումների կարգը և ատենախոսությունում դրանց օգտագործվածությունը, գտնում եմ.

- ատենախոսությունում ներկայացված նյութերը համապատասխանում են կատարված հետազոտություններին,

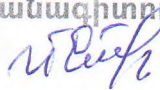
- թեմայի շրջանակներում հեղինակի կողմից հայրենական և արտասահմանյան տարբեր մասնագիտական հանդեսներում հրատարակված անհրաժեշտ քանակից էլ ավելի գիտական հոդվածներում բավարար չափով լուսաբանված և ամբողջությամբ արտացոլված են հեղինակի կատարած և ատենախոսությունում նշված հետազոտությունների հիմնական արդյունքները,

- աշխատանքի մեջ վերլուծված նյութերը բխում են հետազոտությունների արդյունքում ստացված տվյալներից և հավաստի են,

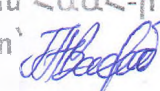
- հեղինակը հիմնականում կատարել է իր կողմից նախանշված ուսումնասիրությունների նպատակը և խնդիրները,

- կատարված գիտական հետազոտությունների արդյունքների վերլուծության հիման վրա հեղինակի կողմից աշխատանքում ներկայացված են 6 եզրահանգումներ, որոնք արտացոլում են ատենախոսության էությունը,

Ատենախոսությունը համապատասխանում է Ժ2.00.01 «Անասնաբուժություն» մասնագիտությանը:

ՀԱԱՀ-ի Մորֆոլոգիայի և կենդանագիտության
ամբիոնի ղոցենտ, կենս. գիտ. թեկնածու՝  Մ. Գ. Միրզոյան

Կենս. գիտ. թեկնածու, ղոցենտ Մ. Գ. Միրզոյանի
ստորագրությունը հաստատում եմ ՀԱԱՀ-ի գիտ.

բաժնի պր. գյուղ. գիտ. թեկնածու, ղոցենտ՝  Գ. Վ. Ավագյան

